

886. 1/6 + 09

Слободан ВУКСАНОВИЋ

ПОГЛЕД ИЗ ВИСИНЕ

David A. Hill: THE EAGLES AND THE SUN, „Prosveta“,
Niš, 1986.

Збирка песама Дејвида Хила, Орлови и сунце, делује као поетски дневник некаквог вечитог путника, који обилазећи свет пева о „обичним, малим“ животним стварима. И све што опази на својим путовањима овај путник претаче у слике. А управо су те слике песничко средство којим Дејвид Хил премошћује даљине а читаоце приближава свету „о којем све знамо а још увек учимо“, како сам каже у песми Лекција. Напросто приморава читаоца да прогледа и осматра оне наоко безначајне детаље који нас окружују у свакодневном животу.

Због чега се кроз ову Хилову песничку збирку протеже мотив путовања, дугања или најбоље рећи прагања? Песник као да верује у виши облик живота. А ка њему га води уживљавање у сваки делић природе кога се дотакао песнички исказ. То је, добрим делом, поетика упућена на природу. На то упућују и сами наслови песама: Бадемово дрво, Мала сова, Новембарска башта, На 2211 метара.

Али чини се да би било погрешно лирског јунака Хилове збирке „Орлови и сунце“ схватити као вечитог незадовољника и човека без корена („rootlessness“). Јер он се једноставно усмиње и на тај начин проналази своју природну средину. По томе је карактеристична песма На 2212 метара:

Стремећи ка орловима
И сунгу
Нашао сам усамљени камен
Замку за моје плачљиво срце

Кроз већину Хилових песама из ове збирке провејава дух некакве потиснуте, скривене ведрине која на видело исплива тек повремено да песме обезбеди од патетичности и да им пружи уверљивост и снагу.

У целој збирци Орлови и сунце вероватно је најбоља песма Мала сова, у којој се осећа песникаво готово детиња зачућеност пред пролазношћу и нестанком лепоте и живота:

Могла би да буде жива
Да није чудно клонуле главе.

Таква врста песничке непосредности коју Дејвид Хил посадује ствара смирујућу атмосферу у свим овим песмама. Јер лирски јунак није ни бунтовник ни занесењак.

Заправо, од обичног мноштва може настати песма, јер у песнички материјал спада свет који најнепосредније окружује лирског јунака, и зато Хилова поетика јесте поетика обичне, и не тако често запажене,

збиље. Предмети, и појаве певања, нису „велике теме“, метафизички изазови, али су драме обичног, „малог“ човека — као и његови сусрети са природом, која се не мења — драме које су, као свакодневна могућа иокушења, велике по својој последичности.

Посебна занимљивост ове књиге јесте и то да је она штампана на енглеском језику, пишчевом матерњем језику и да ју је Дејвид Хил, путник и посматрач, објавио у Југославији.

КА ЗЕМЉИ ИНКА

Јордан Јелић: MEXICANA, „Међународни студентски клуб пријатељства“, Загреб, 1986.

Јелићева збирка песама дочарава слику једног, овдашњим читаоцима, далеког и непознатог света. Кондензовани стихови као искра разгоревају машту и пребацују читаоца у:

„бивше царство
Маја, Толтека и Астека“

Време проведено у другом поднебљу на далеком континенту оставило је неизбрисив траг у Јелићевом песништву. Ова поезија, заправо, и извире из пера некога ко још увек лута: „по сеоским путевима препуних агава и кактуса.“ Осећа се носталгијаза бескрајним даљинама које се сада могу достигнути само уобразиљом. А песник их савлађује таквом снагом фантазије да је уистину пријатно изненађење до које мере све поприма стварни изглед. Потом се све претвара у сан о огромним крилима којима би могао да се оствари кондоров лет („el condor pasa“) и да се лако стигне свуда. Та тежња се, можда, најјасније и најлепше препознаје у песми Син свих орлова:

„Да је нама полетјети
још даље и даље
од онијех помамних кондора
и угледати земљу Инка
.....
били бисмо и ми
анђели свемира“

Али опседнутост даљином и пространствима Јужне Америке само је један од уметничких слојева збирке песама Мехисана.

У тај оквир уткан је и песнички немир који се јавља при посматрању оних тамнијих страна људске природе. Вероватно као последица тога у неким песмама из Мехисана дискретно, једва приметно су наговештена осећања огорчења али и страха. А све то уз зрелост некога ко је одавно научио да живи уз сталну прегњу и опасност па чије певање зато не може бити крик већ само уздах и емотивно ослобађање. Због такве духовне сигурности веома снажно делује песма Којот, једна од најупечатљивијих у целој Јелићевој збирци:

„Којот је човјек
и човјеков брат
и постат ће човјеком
прије него ли
псом!“

Трећи слој Мехисане чини група љубавних песама. Њима је на најлепши начин употпуњена цела збирка и у њима се сасвим јасно очигледује да једино љубав може да надрасте и савлада даљине и сва друга животна искушња. Песник то и поручује у песми Мануели Перез из Сан Маркоса:

„Сан Маркосе
све твоје
палме и агаве,
све шкољке и алге,
сви чемпреси и кокоси,
нису још израсли
ни до кољена
Перез Мануели“

Осим што дају посебан песнички шарм Јелићеве љубавне песме заокружују целу збирку и откривају кључ којим се и далеки континенти могу начинити драгим и блиским.

ПОЧАСТ ПО МЕРИ

Радомир Андрић: КАКВА ПОЧАСТ „Књижевне новине“,
Београд, 1986.

Постоји уврежено мишљење да је свака песничка збирка уметнички успела уколико садржи бар неколико квалитетних песама. Међутим, збирка песама Радомира Андрића „Каква почаст“ читаоцу пружа задовољство да, према свом укусу, између већег броја заиста снажних песама одабира оне најлепше.

Свој дар запажања, песничко оруђе, Андрић је усмерио у неколико основних праваца. У одређеном броју песама запажа се бриткост језика којом се песник супротставља традицији карактеристичној за поднебље у којем живи. Као да је свет који га окружује и притиска поставио на оштрицу ножа па га разобличава да би онда од остатка тог истог света покушао да изгради нови. У овим песмама постоји сигурност и одлучност безразложно оптуженог који зна како ће се „варљивим сведоцима и престрогим судијама“. По таквој врсти песничке енергије одскаче песма Анџео за доручак:

„Исту мајку имамо
гледамо се попреко
да нам није инат тешко бисмо
причали
преко брда високих“

Потом нас Андрић, у песмама Аутобус из предграђа и Електричарев стан поред улаза лево, уводи у свакодневни живот малих, непримећених људи. У песниковом гласу више нема толико јеткости већ преовлађује атмосфера топлине и саосећања са свим путницима „вагона треће класе“. Из пркоса се рађа понос што и сам живи у предграђу а што му помаже да спозна праве, највише људске вредности.

„По највећем мразу сваког јутра
раднички аутобус
весело полази

да не живим у предграђу
не бих знао разлоге
изузетном весељу
људи збијени један другом
дувају за врат
а зна се колико греје
људски дах“

(Аутобус из предграђа)

Међутим, мотиви из наведених песама спајају се у, вероватно, уметнички најуспелијим песмама целе збирке као што су Вук, Овце, Лисица, Чобанин. Сажете, грађане са најмање стилоких средстава оне представљају универзалне метафоре о појединцу, о његовом положају према мноштву, о вишим и нижим у незаустављивом животном току. Ове песме потврђују мишљење да је смислену и убедљиву једноставност израза најтеже остварити али и да је она најефектнија уколико се у томе успе.

„Урличе док коље
баш онако
како би и жртва

Опасније је јагње
у вучјој кожи
од њега самог“

(Вук)

Замишљене као лирске минијатуре оне својом језгровитошћу и пуноћом надрастају форму у којој су испеване. Ових неколико песама је у духу ранијих Андрићевих песничких збирки. И рекло би се да су настале у једном даху, да су најпроживљеније и да је у оваквим темама пронашао свој прави извор са којег црпе песничко надахнуће. Без напрезања преузете из природе ове песничке слике говоре саме за себе. Баш као и истина којом се „служе“. Сасвим једноставно и снажно.

ОГЛЕДАЛО ЕГЗИСТЕНЦИЈЕ

Вито Марковић: ЕВО КАКО СЕ ПОСТАЈЕ ЈАК, „КЗ Звездара“, Београд, 1988.

Најновија књига Вито Марковића, Ево како се постаје јак, занимљива је пре свега по томе што, чак и неупућеног читаоца, приморава да је чита до краја, очекујући резултат трагања песниковог јунака Орхидеја. У одређеном тренутку свог стваралаштва песник је осетио потребу да, у прозном исказу, изрази дубоке, скривене немире свог људског и песничког бића. Поставља се питање чиме ова необична књига, готово исповедног тона, држи читаочеву пажњу?

Снага, самоувереност и дрскост су инструменти помоћу којих Орхидеј побеђује свет хаоса у који је постављен. А то чини на „храбар и отмен“ начин. Он се, констатујући своју посебност у односу на већину људи, уздиже изнад своје средине да би потом изграђивао сопствени поредак. Уместо њему наметнутог света он склапа посебан систем вредности у којем суверено влада природна, људска жеља за бор-

бом и победом. Пошто уочава да не може да промени правила средине, он се окреће себи. Интроспекција је почетни корак у изграђивању снажне личности. Орхидеј је разрешио све дилеме у вези са сопственом личношћу и јасно поставио циљ. Бити јак и непобдив. Затим, да би у гоме успео, он се „накострешно“ према околини. Наоружан храброшћу, верујући само себи, Орхидеј се ни пред ким не повлачи. Већ је сам почетак његовог казивања обележен том мишљу:

„Моја филозофија је саопштавала: ући у сваку борбу, трагај за истином, учини себе толико јаким да се свуда осећа присуство твоје снаге.“

У људској природи је да тежи за снагом која омогућава да се надвладају све тешкоће. А пошто је човек најчешће у положају да се бори сасвим сам, та унутрашња снага постаје суштински услов његовог бивствовања. Главно мерило у којем се огледа његова вредност. Орхидеј то саопштава са некаквом младалачком егзофобијом, полетом и вером у успех. Сав је напрегнут у жељи да изгради и потврди своју моћ. Он као да свима прети храбрећи се и припремајући се за сваку евентуалну препреку на свом путу. То у многоме објашњава пријемчивост ове књиге. Јер, човековом осећању немоћи и недостатку вере писац супротставља борбени оптимизам.

„Када сам био најслабији, најпросто порушен, као коцкар, на све или ништа заиграо бих игру јаког човека. Кренуо бих на противника, озбиљно, јучано, као да сам на врхунцу моћи.“

Постоје забележена мишљења критичара да се у Орхидеју крије сам Баво. Али, можда је обрнути редослед логичнији. Јер, пречесто је човеку потребно да се преображава и крије иза маски да би пребрдио невоље. Рекло би се да је уочавање ове околности навело Марковића да свог јунака прикрије у Баволовом лику. Ипак, иза свега стоји Орхидејева потреба за саговорником и разумевањем због чега се директно обраћа читаоцу као да жели да подели са њим своје искуство. Са прикривеном горчином и иронијом упућује на решење. Иаравно да бесмртних и идеалних нема. Али, само јаки побеђују.